

İşçi sınıfı ve sendikacılık hareketinin mücadelesindeki temel unsur, anti-emperyalizm olmak zorundadır

Yıldırım Koç*

Görüş farklılıklarının odaklandığı birkaç alan var. Ben o konulardaki tavrımı belirleyerek başlamak istiyorum.

Birincisi, teknolojik gelişmeler karşısında işçi sınıfı yok oluyor mu, yoksa aksine işçi sınıfının önemi, tarihsel toplumsal süreçlerde, daha da artıyor mu? Ben arttığına inanırdım ve dünyada da bir işçileşme sürecinin, hele hele Türkiye’de bir işçileşme, proleterleşme sürecinin, mülksüzleşme sürecinin giderek hızlandığını düşünenlerdim. Açıkçası, işçi sınıfını – 1972’den beri sendikalar-

* 1973’te ODTÜ’den mezun oldu. 1974’te *Tüm İktisatçılar Birliği*’nin kurucuları ve yöneticileri arasında yer aldı; *TİB Bülteni*’nin yazı işleri müdürlüğünü yaptı. 1975–1980 döneminde *Maden-İş* (DISK), *Yeraltı Maden-İş*, *Tek Eğitim Büro-İş* ve *Devrimci Metal-İş Sendikalarında* toplu sözleşme, eğitim, araştırma uzmanı olarak çalıştı. 1980–1983 yıllarında asistan olarak çalıştığı ODTÜ’den Ankara Sıkıyönetimi’nin emriyle çıkarıldı. 1993–2003 tarihleri arasında *TÜRK-İŞ Genel Başkan Danışmanı* olarak çalıştı ve TÜRK-İŞ’teki görevinden 30 Eylül 2003 tarihinde istifa etti. 1985 yılından beri Türkiye *Yol-İş Sendikası Eğitim Dairesi Başkanı* olarak çalışıyor. ODTÜ İktisat Bölümü’nde öğretim görevlisi olarak ders veriyor. Çalışma yaşamı konusunda yayımlanmış 30’a yakın kitabı ve makaleleri bulunuyor. *Türkiye’de Sendikal Kriz ve Sendikal Arayışlar* (Şubat 2007, Epos Yay.) adlı kitabın yazarları arasındadır.

çağdaş sendikacılık dönem dönem bir sürü modeller ortaya atıldı, bir sürü öneriler gündeme getirildi. “İşçi sınıfı ve sendikacılık hareketi, kendi yolunu modellere göre bulmuyor. Kendisi günlük sorunlarla karşı karşıya kaldığında çözümler üretiyor”. Daha sonra birileri – genellikle akademisyenler – bu olanlara bakıp onlara bir ad verip modelleştiriyorlar. Ama o modelin bir başka yerde bir daha uygulandığını da ben pek görmedim. O zaman, ilk bölümde benim yapacağım: Birincisi, sendikaların krizde olması neden? O zaman ikinci bölümde de, bu krizin aşılması için ne tür stratejiler olabilir? Daha doğrusu, buna bizim dışarıdan karar vermemiz de mümkün değil. Ne tür gelişmelere sahip çıkarlar, ne tür değişenler ve gelişenler ayakta kalacak? O konuda bazı önerilerim, düşüncelerim olacak.

Birincisi, emperyalist ülke sendikacılık hareketleri kriz içinde. Niye kriz içinde? Çünkü şartlar değişti. Avrupa ve Amerika işçi sınıfı hareketi öyle anlı şanlı mücadeleler hak almadı, emperyalist döneme kadar, 1870’lere kadar gelişmiş kapitalist ülkelerdeki sendikalar küçüktü, cılızdı, zayıftı, siyasal etkinlikleri sınırlıydı ve zannedilen aksine, emperyalist sömürüyle birlikte, emperyalist ülkelerin işçi sınıfları sendikal hak ve özgürlüklere kavuştu. Yani, Fransa’ya bakarsanız 1884, İngiltere’yi bakarsanız 1890’lardaki yeni sendikacılık hareketi, emperyalist sömürü olmaksızın, emperyalist ülke işçi sınıfları güçlü sendikalar oluşturamadılar. Emperyalist sömürüye dayalıydı bu.

İkinci aşamada, açıkçası, kapitalizmin altın çağı ve soğuk savaş döneminde, yani 1945’lerden 1970’lere kadarki dönemde – sabah Fikret Sazak’ın da dile getirdiği gibi – sendikacılık hareketi altın çağını yaşadı. Çünkü, anti-komünist olan bütün sendika yönetimleri ve sendikalar emperyalist ülke devletleri ve burjuvazileri tarafından desteklendi. Yani, bugün gelişmiş ülkeler olarak baktığımız emperyalist ülkelerin sendikacılık hareketinin bir dönemki güçlülüğünün, sayısal çoğunluğunun arkasında emperyalist sömürü de kendi devlet politikalarını ve emperyalistlerini destekleme, emper-

yalist sömürüden alınan kaynağın bölüşülmesi vardır. Bu dönemde de, kapitalizmin altın çağında işsizlik sıfıra yakındır. Tam istihdam erişilebilir bir hedefdir. Bu koşullarda da çok kolayca hak verildi kendilerine ve bu soğuk savaş koşullarında da “aman bu insanlar komünist olmasın” diye sisteme entegre edilme yolunda çok bilginli politikalar izlendi.

Dönüşüm ve kriz ne zaman başladı? 1970’lerden itibaren sistemin krize girmesiyle ve onun da ötesinde ulus ötesi şirketlerin yatırımlarını, özellikle Çin Halk Cumhuriyeti’nin 1978’de 11. Kongre sonrasında aldığı kararlarla birlikte, Çin’in yabancı yatırımlara açılmasıyla, Çin Halk Cumhuriyeti’ne kaymasıyla, bizim gibi az gelişmiş ülkelere kaymasıyla birlikte, emperyalist ülkelere iş olanakları ve vergiler kaydı. Bu nedenle bir krize girdiler. Ama krizin nedeni, o bir dönemin emperyalist sömürüsünün sağladığı olanaklardan yararlanarak gelişen sendikaların krizidir. Gerçek anlamda, bu açıdan bakıldığında, kriz niteliği itibarıyla emperyalist sömürüyle bağlantılıdır.

Türkiye’deki sorun ne? Türkiye’de sendikacılık tarihine ilişkin çalışmalar yaptığımızda, geçmiş tarihli bir sürü şey buluyorsunuz. Ama, esas sendikaların kitleleşmesi 1945 sonrasında, yani kapitalizmin altın çağına denk düşen, Türkiye ekonomisinin büyüdüğü yıllara rastlıyor. Türkiye’de bu anlamda anti-komünist iseniz sendikalar desteklendi, 16 Aralık 1946’da Sıkıyönetim Komutanlığının belli sendikaları kapatmasının ardından, sendikacılık oldukça kolay gelişti Türkiye’de. Bir neden, soğuk savaşın, ekonomik büyümenin etkisiydi. İkinci neden, 1980’e kadar Türkiye’de ithal ikameci sanayileşme vardı. Pazarımız dış rekabetten korunuyordu, iç pazara yönelik üretim yapıyordunuz, dışarıdan eğer girdileri temin edebiliyorsanız, doymamış iç pazara üretim yaptığımızda işçilere on kuruş fazla verdiğinizde bir sıkıntı olmuyordu ki. 1980 öncesi sendikaları yaşayanla bunu hatırlarlar, bunu bilirler. İthal ikameci sanayileşme, kolay sendikalaşma demektir. Nitekim, 1980’e kadar Türkiye’de sendikaların üye sayısı oldukça kolay arttı. Tabii ki mü-

cadeleler verildi, onların niteliği ayrıca tartışmalıdır. Özellikle 1975-1980 döneminin mücadelesi niteliği tartışmalıdır, onlara girmek istemiyorum, ama ithal ikâmesi sanayileşme sendikacılığı kolaylaştıran bir stratejidir, bir modeldir. Ama, döviz rezervlerini sıfırlayınca bu sistem 1980'de tıkanırdı. Türkiye'de sendikacılığın krizi, bu anlamda iki aşamalı olarak gelişti. *Birinci aşama*, 1980'dir. 1980, Türkiye'de ithal ikâmesi sanayileşmenin tıkanırdığı ve ihracata yönelik sanayileşmenin ön plana çıktığı dönemdir. İhracata dönük sanayileşmeye başladığımızda da, uluslararası sermaye ile kredi maliyetinde rekâbet edemezsiniz, enerji maliyetinde, diğer girdi maliyetinde rekâbet edemezsiniz, araştırma-geliştirme yoluyla üretkenliğinizi artırma alanında rekâbet edemezsiniz. Rekâbet edebileceğiniz tek alan, ucuz işçilik alanıdır. 24 Ocak ve 12 Eylül'le birlikte sendikacılık hareketi önce bu darbeyi yedi. Ama daha önemlisi, 1991'den sonra, 1991'e kadar geri aldığımız bazı hakların da kaybedildiği bir döneme girdik.

Sebebi de şu: Emperyalizm Türkiye'ye saldırmaya başladı; gerek Amerikan emperyalizmi, gerek Avrupa Birliği emperyalizmi. Türkiye'ye saldırdıkça, Türkiye'de saldırının ana hedefi işçi sınıfı oldu. Çünkü, emperyalizme karşı direnme gücü, potansiyeli olan en önemli toplumsal sınıf işçi sınıfıdır. Köylülüğün böyle bir geleneği yoktur. Esnaf sanatkarın böyle bir geleneği yoktur. Emperyalizm, o nedenle Türkiye'ye saldırdığında işçi sınıfına saldırdı öncelikli olarak. Bunun unsurları nedir? Özelleştirmedi, taşeronlaşmadı, sendikacılığı zayıflatan işsizlik, sendikacılığa büyük darbe indiren kaçak işçilik, sosyal güvenlik sisteminin dağılmasıdır... Bunların her biri sadece işçi sınıfına yönelik saldırılar değildir, Türkiye'ye yönelik saldırılardır bunlar. Ama Türkiye'ye saldırdıkça de en önemli hedef işçi sınıfı olmuştur. Sendikacılık hareketi de bu nedenle kendi sınıf çıkarlarını korumaya kalktığında, aynı zamanda anti-emperyalist olmak zorundadır; Amerikan emperyalizmine ve Avrupa Birliği emperyalizmine. Avrupa Birliği emperyalizmi de, en az Amerikan emperyalizmi kadar tehlikelidir;

cel olarak hızla artıyor, mülksüzleşme düzeyi geçmişle kıyaslanmayacak biçimde, bilinç düzeyi geçmişle hayal edemeyeceğimiz noktalarda. 1990'lı yılları, 2000'li yılların her gün gazete sayfalarına yansıyan eylemlerini 1950'li, 1960'lı yıllarda, hattâ 1970'li yıllarda bulamazdınız. 1960'lı yıllardaki eylemlere ilişkin Canan Koç'la birlikte kapsamlı bir döküm yaptık. İşte, yani yüzlerle ifade ediliyor. Bugün, her yıl yapılan eylem 1960'lı yıllarda 10 yılda yapılan eyleminin ki fazladır, güçlüyüz. Ancak şartlar öyle değişti ki bir dönem oluşan sendikalarımız soğuk savaş koşullarındaydı. İki, ithal ikâmesi sanayileşme koşullarındaydı, onlar değişti. Ama daha da önemlisi, 1991'den sonra işçi sınıfı ve sendikacılık hareketi önemli mücadeleler verdi, ama sürekli mevzi yitirdik. Bunun da sebebi, temel olarak, emperyalizmin Türkiye'ye saldırısıdır. İşçi sınıfı ve sendikacılık hareketinin mücadelesinde temel unsur, anti-emperyalizm olmak zorundadır. Avrupa Birliği emperyalizmine karşı çıkmayan, Amerikan emperyalizmine karşı çıkmayan bir sendikacılık hareketinin – tekrar dile getireceğim gibi – başarı şansı yoktur. O zaman, sendikacılık hareketi programını, örgütleniş biçimini, mücadele biçimini ve mücadele araçlarını değiştirir ve günün koşullarına uygun hale, anti-emperyalizm temelli bir sınıf mücadelesine uygun hale getirirse başarı şansı vardır. Ben bu potansiyelin olduğunu düşünüyorum.

sonuç

Türkiye sendikacılık hareketinin temel programı ne olmalıdır? Anti-emperyalist olmalıdır. Çünkü Türkiye işçi sınıfının ve Türkiye'nin sorunlarının kaynağı, Amerikan emperyalizmi ve Avrupa Birliği emperyalizmidir. Bu nedenle Amerikan emperyalizmine ve Avrupa Birliği emperyalizmine açıkça tavır alınmadan sendikacılık hareketinin doğru hedefe yönelik bir mücadele vermesi mümkün değildir. Ayrıca, anti-emperyalist olan sınıf çıkarları gereği, toplumsal sınıf ve tabakalardan destek alması mümkün değildir. Yani, es-

karşı, açık bir tavır almak zorundadır. O nedenle, dünyada ve Türkiye'de sendikacılık hareketinin bugün içinde bulunduğu kriz değerlendirilirken, işçiler şöyle oldu, işçiler böyle oldu değil... İşçiler daha bilinçli, işçilerin sayısı daha fazla. Ama, geçmişte soğuk savaş koşullarında çok kolay yapılan anti-komünist iseniz, sendikacılık bugün soğuk savaşın sona ermesi, Sovyet sisteminin çökmesiyle birlikte o temel dayanaklarını yitirdi. Sorun siyasaldır.

Amerikan sosyolojisinin metodlarını kullanarak üretim teknolojisinde meydana gelen değişiklikleri esas alan sendikacılık analizlerinin bu nedenle doğru olmadığını düşünüyorum. Özünde dünya çapındaki kapitalizm, ülkelerin sendikacılık hareketlerine de büyük darbe indirmiştir. Nitekim, 1993'te Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nun o zamanki Genel Sekreteri Enzo Frizo, Türkiye'ye gelmişti. Türk-İş Başkanlar Kurulunda konuşma yaptı. O konuşmada şunu söylemişti: "Komünizm varken işverenler bizi komünizme karşı kullandılar, komünizm çöktü, şimdi kaynaklandığımız yere, sokaklara geri dönmeliyiz". Ama Avrupa ve Amerika işçi sınıfı o dönüşü bir türlü yapamıyor.

O zaman, öncelikle vurgulanması gereken noktalara değinmek gerekiyor: Birincisi, Türkiye işçi sınıfı ve sendikacılık hareketi bir dönüşüm yaşıyor, kendini yeni koşullara uygun hale getirmek zorunda. Bu potansiyelin olduğunu düşünüyorum. Türkiye'de işçi sınıfı nicel olarak hızla büyüyor. 1950'li yıllardaki işçinin önemli bir bölümü mülksüzleşmemiş üretici idi. Köyün itmesiyle şehirlere giden, yarı mülksüzleşmiş, toprakla bağları devam eden, kafası hâlâ köylü olan insanlardı. 1960'lı, 1970'li yıllarda emperyalizmin Türkiye gibi ülkelerde uyguladığı politika mülksüzleşmeyi yavaşlatmaktı. Dünya Bankası çok sistemli bir şekilde küçük meta üretimini teşvik ediyordu. Küçük mülkiyetle bağının devamından yarı işçilerin. 1960'lı, 1970'li yılların işçileri mücadele etmişlerdir, ama önemli bir bölümü gerçekten – o dönemi yaşamış, sürecin içinde yer almış biri olarak söylüyorum – toprakla bağı hâlâ kopmamış yarı mülksüzleşmiş üreticilerdi. Şimdi, işçi sınıfımız ni-

naf sanatkârdan, köylüden, sendikasız işçiden destek almak istiyorsanız, anti-emperyalist olacaksınız, IMF'yi ve Dünya Bankası'nı yöneten Amerikan emperyalizmi ve Avrupa Birliği emperyalizmidir. Bunlara karşı tavır almadan, anti-emperyalist bir program gütmeyen sendikacılık hareketi müttefik sağlayamaz.

Bu temeli koydunuz mu, o zaman ikinci soru ortaya çıkıyor: Peki, emperyalist ülkelerin işçi sınıflarıyla ilişkileriniz ne olacak? Çünkü, emperyalist ülkelerin işçi sınıfları anti-emperyalist değil. Amerika'nın %92'si, diğer gelişmiş kapitalist ülkelerin %90'ı işçi. Bunlar parlamenter demokratik sistem içinde emperyalist politikalar uygulayan hükümetleri demokratik bir biçimde iş başına getiriyorlar. Sendikaları, onların önünde bir engel değil, onların kısa vadeli çıkarlarını temsil ediyor. Çünkü emperyalist sömürden de pay alıyorlar. O zaman bunlarla ilişkiler ne olacak? Küreselleşme döneminde enternasyonalizm gelişiyor mu? Hayır. Emperyalist dönemde, sadece emperyalizmin günümüzdeki aşaması değil, emperyalizm döneminde enternasyonalizm gelişiyor. Çünkü, emperyalist ülkelerin işçileri emperyalist sömürden pay alıyorlar. Bunu ta 1858'de Engels, Marx'a yazdığı mektupta kullandığı bir kavramda açıklıyor, diyor ki: "İngiltere'de, İngiliz burjuvazisinin yanında o kadar güçlendi ki bu İngiliz burjuvazisi, bir burjuva aristokrasi ve burjuva proletarya yarattı" İngiliz proletaryasını, burjuva proletarya olarak nitelendiriyor. Engels yine, Kaustky'e yazdığı 1880'lerin sonlarında ve (ilk kez yanılmıyorsam) 1906'da Kaustky'nin "Sömürgecilik" kitabında yer alan bir mektupta "İngiliz işçi sınıfı ne yapıyor diye soruyorsun bana – İngiliz işçi sınıfının işçi aristokrasi kesimini demiyor, İngiliz işçi sınıfı diyor – sömürgelemlerden gelenlerden payını almaya devam ediyor" diye yazıyor Engels 1880'li yılların sonlarında.

Bunu da en iyi ifade eden, Komünist Enternasyonalin II. Kongresi'nde alınan karar doğrultusunda 1920 Eylül'ünde Bakü'de toplanan I. Doğu Halkları Kurultayı'nın bir bildirisidir. I. Doğu Halkları Kurultayı, biliyorsunuz Zinoviev'in başkanlığında toplan-

mıştı, onun sonunda bir bildiri yayınlanır. İlginç yanı, bu bildiri Rusça metinde vardır, daha sonra, bir yıl sonra basılan Fransızca metinde yoktur, daha sonra İngilizce metinde yeniden yer aldı. Bunun adı, "Avrupa'nın, Amerika'nın ve Japonya'nın İşçilerine Çağırır" dır, "Emperyalist Ülkelere Çağırır" Şöyle der orada:

"Bizim yaralarımızı görmeyiniz, bizim keder ve yakınma dolu şarkılarımızı duymayınız. Bizim insan değil de, sığır olduğumuzu söylediklerinde siz kendi zalimlerinize inandınız. Sizler ki, kapitalistlere köpeklik ediyordunuz, bizi kendi köpekleriniz olarak gördünüz."

Birinci Doğu Halkları Kurultayı, Bakü Kurultayı'nın, Amerika'nın, Avrupa'nın ve Japonya'nın işçilerine çağrısında söylediği budur:

"Sizler ki kapitalistlere köpeklik ediyordunuz, bizi kendi köpekleriniz olarak gördünüz."

Emperyalizm olduğu sürece enternasyonalizm gelişmez. Emperyalist sömürüye engel olunmadığı sürece enternasyonalizm gelişmez. O nedenle, küreselleşme sürecinde küresel hareketler gelişecektir, biz uluslararası sendikacılık hareketiyle birlikte olacağız... Bunlar hikâye!.. Sayın DİSK'in Genel Başkanı'nun bu sempozyumda sözünü ettiği, geçen 1-3 Kasım 2006'da Viyana'da yapılan Kongrede, *Uluslararası İşçi Sendikaları Konfederasyonu ve Dünya Emek Konfederasyonunun* bütünleşmesi de, dünya sendikacılık hareketinde Avrupa emperyalizminin işbirlikçilerinin etkisini sürdürmeye yönelik bir operasyondur. 2001 yılı Aralık ayında Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu Yönetim Kurulu toplantısına katılmıştım. Ruslar üyeliğe kabul ediliyordu 28 milyon üye ile. Azeriler ve Gürcülerle birlikte 33 milyon filân oluyorlardı ve Yönetim Kurulunda tartışılan en önemli konu, bu yeni üyelerin gelmesiyle delege yapısı nasıl değişecek ve etkimizi nasıl sürdüreceğimizeydi. Yani, o nedenle, uluslararası sendikacılık hareketi tamamıyla emperyalist ülkelerin işbirlikçisi konumundadır ve Bakü

naacaksınız, ama bu demokratikleşme sürecinin de bir zaman aldığı, sendikal demokrasinin gelişmesinin siyasal demokrasiyle, ev içi demokrasiyle bağlantılı olduğunu unutmadan savunmak, tekrar tekrar savunmak gerekiyor.

Konsey türü örgütlenmeler 1970'li yıllarda da gündeme gelmişti. Bazen yeniden işçi komiteleri, konseyler; bunlar doğrudan demokrasinin araçlarıdır gibi... Bunlar, Türkiye'de işlemedi. Geçmişte bazı sendikaların örgütlenme modeli konseylere dayanıyordu. Sendika alternatifi konseyler de savunuldu. Ancak, yine aslo-lan sendikadır, sendika içinde yapıların daha demokratik hale getirilmesi için çaba göstermekte yarar var.

Hangi araçlar ve mücadele biçimleri? Sendikacılık hareketinin kullanmadığı birkaç ciddi araç var. Bunların biri, siyasî faaliyet zorunludur, siyasî alanda faal olunmadan, ama siyasî örgütlerin uzantısı olunmadan sendikacılık bugün başarıyla sürdürülemez. 1975-1977 döneminde DİSK'in yönetiminde Türkiye Komünist Partisi vardı. Ben o yıllar Maden-İş'te idim, DİSK'in o sürecini de içinde yaşadım. Çok olumlu etkileri de oldu, olumsuz etkileri de oldu, doping etkisi yaptı. Sporcuyla doping malzemesi verirsiniz, bir anda canlanır, ama bir süre sonra uzun vadede de o olumsuz etkilerini gösterir. DİSK'i DİSK yapan, belki 1975'te... Bunlar açık açık konuşulmuyor, 40. Yıldönümünde. Ama TKP'yi konuşmadan, TKP'nin katkılarını tek tek isimler var, o isimleri konuşmadan DİSK'in ne olduğunu anlatamazsınız. Bir Sıtkı Coşkun'u unutarak ya da bazı başka arkadaşlarımızı unutarak DİSK'e övgüler düzemezsiniz. Bu arkadaşlar komünistti, Türkiye Komünist Partisi'nin uzantıları olarak DİSK'i canlandırdılar. Ama DİSK'e bazı zaafılar da getirdiler. 1975-1980 döneminde dışarıdan yönetilen sendikaların olumlulukları da vardı, ama olumsuzlukları da vardı. O tür bir şeyi savunmuyoruz ama, siyasî faaliyetin içinde daha yoğun bir biçimde olan bir sendikacılık zorunu gibi geliyor. Bu da hukuken mümkün. Eskiden Anayasanın 52. madde'sinde yasak vardı, kalktı. 4277 sayılı Yasayla da Sendikalar Kanunu'nun 37. madde'si de-

Kurultayı'nın "Sizler ki kapitalistlere köpeklik ediyordunuz, bizi kendi köpekleriniz olarak gördünüz" ilişkisi, bugün de emperyalist ülkelerin işçi sınıflarıyla Türkiye işçi sınıfı arasındaki ilişkide belirleyici olan anlayıştır.

İkincisi, program bağımsızlığı olmalıdır. Çünkü, bir ülkede bağımsız değilseniz, o ülkede sınıfınızın yararına da bir şey yapmanız mümkün değildir. Bağımsızlığı olmak zorundadır ve Türkiye'nin bütünlüğünü savunmak zorundadır. Çünkü, emperyalizm çok eski tarihlerden beri etnik kimliği öne çıkararak, ulusları bölmeye, bir-biriyle kavga ettirmeye çalışıyor. Bunun örneklerinden birini 1999 Avrupa Sendikalar Konfederasyonu Helsinki Kongresinde yaşadık. Ben o Kongrede delege idim. Yugoslavya'nın parçalanma sürecinde büyük acılar çekmiş olan ve Sırbistan'daki Nezaviznost Sendikasının Genel Başkanı Çanak çıktı, konuşmasında dedi ki: "Biz eskiden Yugoslavdık, işçiydik, bizi böldüler, Hırvat, Sloven, şu, bu yaptılar, biri birbirimize kırdırdılar ve bundan başkaları yararlandı. Biz sınıf kimliğimizi yitirdik, etnik kimlik öne çıkınca" diye Avrupa Sendikalar Konfederasyonu Genel Kurulunda açık açık o acı deneyimlerini aktarmıştı. Bu nedenle, Türkiye'nin bütünlüğü, etnik milliyetçiliğe karşı açık tavır, ulusun bütünlüğü ve sınıfın bütünlüğünün savunulduğu bir program temel alınmalı.

Bunun ötesinde, demokratik ve laik sosyal hukuk devletinin savunulması da programın temel unsurlarından olmalı. Çünkü, laikliğin olmadığı yerlerde sendikal hak ve özgürlükler olmuyor. Bu açıdan da önemli.

Bunun ötesinde de, kamulaştırmayı ve devletçiliği açıkça savunmak gerektiğini düşünüyorum. Özelleştirmeye karşı muğlak karşı çıkışlar yerine, doğrudan doğruya yeniden kamulaştırmalar ve planlı ekonomi, devletçilik, işçi sınıfının siyasal iktidardaki etkisiyle birlikte savunulması gereken unsurlar.

Peki, nasıl yapı ve işleyiş? Bu, dışarıdan modellerle yine olmuyor. Evinde karısını döven, çocuğunu döven adam sendikasında demokrasi uygulayamaz. Bu bir süreçtir. Demokratikleşmeyi savu-

ğıştı. Bugün sendikalar siyasî parti bile kurabilir. Siyasî partilere para yardımında bulunabilir, bağımsız adayları destekleyebilir, siyasî açıdan tarihimizin en özgür dönemini yaşıyoruz. Sendikalar bu anlamda siyasî faaliyete yönelirlerse güçlerinin arttığını görecekler.

İkincisi, kısmen değinildi, ama eksik değinildi, Anayasanın 90. madde'sinde 2004 yılı Mayıs ayında bir ekleme yapıldı. Sayın Bircan Akyıldız'ın okuduğu bölüm değildir, ondan sonraki cümledir: "İnsan haklarına ilişkin uluslararası sözleşmeler ile iç mevzuat çeliştiğinde, uluslararası sözleşme doğrudan uygulanır" diye. Bu da, özellikle 87 ve 98 sayılı İLO sözleşmelerinin doğrudan uygulanır-lığını getiriyor. O zaman, bizim yasalarımızın demokratikleştirilmesi diye bir sorunumuz kalmadı. Tekrar ediyorum: 12 Eylül yasaları bugün hukuken, zımnen mülgadır. Yargıçlar, 87 ve 98 sayılı İLO sözleşmeleri ile iç mevzuatımızın çeliştiği durumlarda bu sözleşmeleri uygulamakla yükümlüdür.

İş güvencesi konusunda 158 sayılı Sözleşme temeldir. İşyeri sendika temsilcilerinin güvencesi konusunda 135 sayılı İLO Sözleşmesi bağlayıcıdır. Taşeronlukta mücadelede 94 sayılı İLO Sözleşmesi Türkiye tarafından onaylanmıştır, bağlayıcıdır ve bugün aslo-lan, yeni hak kazanmak değil, var olan haklarımızın uygulamaya sokulmasıdır. Bu da, bilgiyi, gücü ve kararlılığı gerektiriyor. Bunu da yeterince kullanmıyoruz.

Üçüncüsü, özellikle ulusal kanalın gündeme getirdiği bir konu, özelleştirme iptal ve yürürlüğü durdurma kararlarının üzerine gidilmesidir. Bu konuda geniş bir kamuoyu desteği sağlanabilir.

Dördüncüsü, 14 Şubattan itibaren de 107 bin özel öğretim kurumu öğretmeninin sendikalaşma hakkı yeniden sağlandı. Sendikalarımız hâlâ bu konunun farkında değil gibi gözüküyor. Özel öğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerimiz 1965'ten beri süregelen sendikalaşma yaşağını aşılar ve bugün sendikalaşmaları üç haftadır serbest. Bu konuda adım atılması gerekiyor. Bu olanaklar kullanılmalı.

Eylemler önemlidir, ama eski gücümüz, etkinliğimiz pek kalmadı. Genel eylem bir çözüm müdür? Eğer enerji, telekomünikasyon ve bankacılıkta çalışanları genel greve katamazsanız, genel grev hikâyesidir. Genel grev, ancak bu saydığım üç sektörün için içine katılmasıyla etkilidir. Elektrik, telekomünikasyon ve bankacılık. Bunlar kapitalizmin sinir merkezleridir. Oyun oynanmaz genel grevle. Eylem bu anlamda önemlidir.

Tüketici olarak gücümüzün de kullanılması gerekiyor, bunu da bugüne kadar pek kullanmadık.

Bu açılardan bakıldığında, işçi sınıfı ve sendikacılık hareketi – konuşmamı sonuçlandırırken – anti-emperyalist olmak, Avrupa Birliği emperyalizmine ve Amerikan emperyalizmine karşı açık tavır alırsa, Avrupa, Amerika, Japon işçilerine umut bağlamak yerine, ülkemizdeki anti-emperyalist sınıf ve tabakalarla işbirliğini, vatanseverlik, yurtseverlik, nasıl ifade ederseniz, ulusalcılığı programında temel alırsa... Onun ötesinde, yapısını daha demokratikleştirirse... Onun ötesinde, özellikle elimizde bulunan siyasî faaliyetinde bulunma, Anayasa 90'ın getirdiği uluslararası sözleşmelerin doğrudan uygulanırılığı... Özelleştirme, yürürlüğü durdurma ve iptal kararlarının uygulamaya sokulması ve özel öğretim kurumlarındaki öğretmenlerin sendika hakkı gibi konularda da gerekeni yaparsa bu sorunları aşar gibi geliyor.

enternasyonalizm meselesi

Bir kere, işçi sınıfının siyasal durumu hakkında birçok insandan ayırarak düşünüyorum: Sanki işçi sınıfı toplumsal dönüşümler yapmaya hazır değil, sendikalar ona engelmeye çalışıyor gibi bir düşünce hâkim. Ben bu konuda değilim. Sendikalaşmayı bile kabullenemeyen ve içine sindiremeyen işçiler mevcut düzene ayak uydurmayı yeğleyenlerdir. Bu emperyalist ülkeler açısından da, Türkiye açısından da önemli. Şöyle bir şey yok: İşçi sınıfı çok köklü dönüşümlere hazır. Ah o namussuz sendikal yapılar, sendikacılar, onları tutuyor...

ra'yı ziyareti sonrasında 1864'te I. Enternasyonal'in kurulmasıdır. Üye sayısı son derece sınırlıdır. Birçok ülkede yüzlerle değil, onlarla ifade edilir. 1864'teki I. Enternasyonal 1872'de ortadan kalkar, 1889'a kadar herhangi bir uluslararası örgütlenme bile yok. Hangi enternasyonalizmden söz ediyor? 1889'da Paris Konferansı'nda iki örgüt kurulur; biri II. Enternasyonal'dir, siyasal partilerin ve sendikaların ortak örgütlenmesidir, bir sekreteryadır, örgüt bile değildir. İkincisi, onun arkasından bugün Küresel Sendika Federasyonları dediğimiz Uluslararası Meslek Sekreterlikleri ITS'ler kurulur. Yani, 19. Yüzyıl'da, öyle enternasyonalizm vardı, ama sonradan ortadan kalktı, böyle bir şey söz konusu değildir. Tarih bu gelişmelerden haberdardır.

Emperyalizm döneminde ise, enternasyonalizm yoktur. Özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra da emperyalist ülkelerle çıkarlarını bütünleştirmiş emperyalist ülke işçi sınıflarının uygulamaları, kendilerini etkili kılarak –açıkçası– başka ülkeler üzerindeki hâkimiyetini sürdürme çabası vardır.

Şimdi, sendikalar dışında alternatif örgütlenmeler var mı? Yok. Dernekler dönem dönem kuruldu. O derneklerin hiçbiri yaşamadı. Bugün çok geniş sayıda işçiyi barındıran sendika dışı örgütlenmeler yok. O zaman bu sendikalar var olacak, var olduğu sürece de daha iyiye götürülmesi için çaba gösterilmesi gereken, çalışılması gereken örgütlenmeler oluyor.

Ben, üç noktada ayrıldığımı düşünüyorum. Birincisi, "İşçi sınıfı çok köklü dönüşümler yapmaya hazır, ama ah şu sendikalar..." anlayışı, hayatında işçi sınıfıyla bağı olmayan, sıradan işçiyi bağı olmayan insanların görüşüdür. İşçi sınıfını belli kitaplardan öğrenenlerin görüşüdür. İkincisi, enternasyonalizm 19. Yüzyıl'da vardı şimdi de gelişti... Yok böyle bir şey. Enternasyonalizm sadece komünistler için bugüne kadar oldu. Emperyalizmi geriletmediğiniz sürece, emperyalist ülke işçi sınıfları(nı) enternasyonalistleştirilmez(siniz). Enternasyonalizm, emperyalizm ortaya çıktıkça gelişmez. Emperyalizm, enternasyonalizmi ortadan kaldırmıştır, çünkü

Böyle değil. Şimdi, bunun emperyalist ülkeler açısından önemi ve enternasyonalizm konusuyla bağlantısı ne?

Amerika Birleşik Devletleri'nde işgücünün % 92'si işçi. Bu, son rakamlar. Parlamenter demokrasi işliyor. Vietnam Savaşı başlıyor. Kim karşı çıkıyor Vietnam Savaşı'na? Sadece komünistler karşı çıkıyor. Amerikan işçi sınıfı ne zaman Vietnam Savaşı'na karşı tepki göstermeye başlıyor? 1968 Ocak ayında Kuzey Vietnam'ın ünlü tek saldırısı sonrasında Amerikan kayıpları 30-40'lı binler bulunca – toplam rakam 59 bindir – 59 bin ölü olunca, Amerikan işçi sınıfı tepki göstermeye başlıyor. Ama, Amerikan işçi sınıfının harekete geçmesi, komünistler dışında, sadece Amerika'nın darbe yemesiyle mümkündür.

Irak Savaşı'nı Amerikan işçi sınıfı destekledi mi desteklemedi mi? Amerikan işçi sınıfı savaşı destekledi. Amerikan işçi sınıfı denildiğinde, açıklama yapan bazı küçük radikal grupları anlaşılmamalıdır. Amerikan halkının yüzde 92'si Irak'a saldıracağı bilinen, saldırgan bir Başkanı yeniden seçti mi? Seçti. Amerikan işçi sınıfı, komünistler dışında, enternasyonalist değildir. % 8-9'u sendikalıdır, geri kalanı mevcut düzenden memnundur. Çünkü emperyalist sömürüden payını almaktadır. Kapitalist denildiğinde, kapitalizmi eğer ilkel biçimde öğreniyorsanız, sadece artuk-değerden söz edersiniz. Ama, eğer *Kapital*'i okumuşsanız, özellikle 3. Cildi okumuşsanız – madem Grundrisse'den filân söz etti – orada sektörler arası değer aktarımı ve onun da ötesinde tekel fiyatları mekanizması aracılığıyla kapitalizmde kârın kaynağının giderek artuk-değerden çok, tekel ilişkileri aracılığıyla sağlanan tekel kârı olduğunu açıklar. Tekel kârından Fransız işçi sınıfı da, İngiliz işçi sınıfı da Amerikan işçi sınıfı da payını almıştır.

Enternasyonalizm – Aziz Çelik'in belirttiği gibi (*bkz*: bu kitapta s. 106-107)– 19. Yüzyıl'da vardı da kayıp mı oldu? Hayır, o doğru değil. Bir kere, 19. Yüzyıl'da 1864'e kadar hiçbir enternasyonalist örgütlenmeden bahsedilemez. İlk örgütlenme, İngiliz sendikacılarının Fransızları davet etmesi ve Fransız sendikacılarının Lond-

emperyalist ülkelerin işçi sınıflarına emperyalist sömürüden çok ciddi paylar verilmiştir. Enternasyonalizmi geliştirmenin yolu, emperyalizmi geriletme ve işçi sınıfı hareketi dediğimizde de, sadece radikal bazı grupları değil, eğer gerçekten işçi sınıflarının bütününe alıyorsak, komünistler dışında işçi sınıfı için de enternasyonalistlik yoktur.

Üçüncü ayrıldığım nokta da, yine bununla bağlantılı olarak: Enternasyonalizm ötesinde, emperyalist ülke işçi sınıfları –bugün– bizim mütefikimiz değildir. Düşmanımın düşmanı dostumdur'a katılmam, ama düşmanımın dostu dostum değildir'i söyleyebiliyorum. Bugüne kadar İngiliz, Amerikan, Fransız, şu, bu işçi sınıflarından Türkiye işçi sınıfına tek tük istisnai olaylar dışında, duran saatin günde zamanı iki defa doğru göstermesi gibi, ufak tefek desteklerin dışında hiçbir destek de gelmedi. Aksine, emperyalist ülke işçi sınıfının iki önemli kaygısı vardır, bütün eylemlikleri de onun çevresinde dolanır. II. Dünya Savaşı sonrasında kurulan sistemde emperyalist tekel kârlarını katıyorlardı, üretimlerini Almanya'da, Fransa'da yapıyor, tekel fiyatlarıyla satıyordu. Alman işçisine iş imkânı sağlıyordu, Almanya'ya vergi ödüyordu, Alman sosyal refah devletinin finansmanına katkıda bulunuyordu. Ulus ötesi sermayenin gelişmesiyle ve özellikle Çin Halk Cumhuriyeti'nin uyguladığı politikalar sonucunda Almanya'daki fabrikalar Çin'e gidince, Türkiye'ye gelince, Alman işçisi işini kaybetti. Alman şirketi artık ulus ötesi bir şirket haline geldi, Almanya'ya vergi vermemeye başladı, Alman sosyal güvenlik sistemine prim ödemeye başladı. Alman işçisinin enternasyonalist ilişkisi dediği ilişkide tüm çabası, Alman fabrikasını ya da bir başka fabrikayı Almanya'ya getirip, Almanya'da istihdam yaratmak ve Almanya'da sosyal güvenlik sistemine prim ödetirmek ve Alman Devletine vergi ödetmektir. Bu da enternasyonalizm değildir.